

Grau en Filosofia, Política i Economia
Treball de fi de Grau
(22948) Curs acadèmic
2021-2022

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA AL MÓN RURAL

Una proposta transformadora per revertir el despoblament

Ariadna Julià de Gispert

NIA: 218426

Tutor/a del treball:

Raquel Gallego Calderón

DECLARACIÓ D'AUTORIA I ORIGINALITAT

Jo, *Ariadna Julià de Gispert*, certifico que el present treball no ha estat presentat per a l'avaluació de cap altra assignatura, ja sigui en part o en la seva totalitat. Declaro també que soc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ariadna Julià de Gispert', is centered on the page. The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke extending to the left.

Ariadna Julià de Gispert
Barcelona, 17 de Juny del 2021

Agraeixo a Envall Cooperativa, Avantva
Coop, Fet a la Conca i Fundació la Plana per
la seva entrega i participació en el projecte

Resum

El context de crisi global derivat de la pandèmia ha donat lloc al ressorgiment d'iniciatives socials amb base associativa i cooperativista. Al mateix temps, ha fet evident el clivatge centre-perifèria que des de fa molt temps ha centralitzat l'activitat econòmica als nuclis urbans i ha tendit a aïllar els territoris rurals. Aquesta investigació té per objectiu contrastar si l'economia social i solidària (ESS) pot esdevenir un bon mecanisme per fer front al despoblament rural, des d'una aproximació teòrica als dos conceptes, i també des d'una anàlisi empírica. Per dur a terme aquesta última, s'ha utilitzat una metodologia qualitativa mitjançant entrevistes a quatre entitats rurals de l'ESS. De la informació obtinguda es detecten certes potencialitats d'aquestes experiències per revertir el despoblament rural. Però cal fer-ne pedagogia perquè també es detecta un desconeixement per part dels diferents agents del territori, sobre aquesta proposta transformadora que n'obstaculitza el seu èxit.

Paraules clau: economia social, economia social i solidària, cooperatives, despoblament rural, desenvolupament local, dinamització territorial, intercooperació

Abstract

The context of global crisis resulting from the pandemic has led to the resurgence of social initiatives with an associative and cooperative base. At the same time, it has highlighted the center-periphery cleavage that has long centralized economic activity in urban centers and has tended to isolate rural territories. The aim of this research is to contrast whether the social and solidarity economy (SSE) can be a good mechanism to face rural depopulation, from a theoretical approach to the two concepts, and also from an empirical analysis. To carry out the latter, a qualitative methodology has been used by means of interviews to four rural entities of the ESS. From the information obtained, certain potential of these experiences to reverse rural depopulation is detected. However, there is a need for pedagogy because we also detect a lack of knowledge on the part of the different agents of the territory about this transforming proposal that hinders its success.

Key words: social economy, social and solidarity economy, cooperatives, rural depopulation, local development, territorial dynamization, intercooperation.

Índex

1. Introducció	6
2. Marc teòric	8
2.1. Economia social i solidària	8
2.1.1. Antecedents i evolució	8
2.1.2. Definició del concepte.....	10
2.2. Despoblament rural	11
2.2.1. Definició del concepte	11
2.2.2. Indicadors.....	12
2.3. Economia Social i Solidària i Despoblament Rural.....	13
3. Metodologia	16
4. Resultats	19
4.1. Dimensió social i cultural	19
4.2. Dimensió econòmica.....	21
4.3. Dimensió mediambiental	22
5. Conclusions	24
6. Bibliografia.....	26
7. Annex	29
7.1. Aplicació dels indicadors de despoblament rural	29
7.2. Guió de l'entrevista	31
7.3. Esquema de codificació	32
7.4. Taula de codificació	33

1. Introducció

La crisi causada per la Covid-19 ha agreujat les desigualtats econòmiques i socials, augmentant el nombre de famílies en situació de risc i posant en evidència la necessitat d'un model socioeconòmic que lluiti per la justícia social i situï les persones al centre. En aquest context de crisi global, han incrementat les iniciatives socials i les pràctiques vinculades a l'Economia Social i Solidària (ESS). Diferents autors afirmen que l'emergència i re-emergència d'aquestes pràctiques i conceptes està totalment vinculada als períodes de crisi (Moulaert i Alinei, 2005). És per això que, al llarg del segle XXI, l'ESS ha experimentat un ressorgiment a tot el món donant lloc a multitud de projectes i entitats.

L'associació entre persones per finalitats socials és un fenomen molt antic i present a les grans civilitzacions històriques, tals com Egipte, Grècia o Roma. Tanmateix, no és fins al segle XIX que s'origina un concepte precedent a l'ESS, l'Economia Social, i s'inicia un procés de teorització d'aquest. Recentment, aquesta visió alternativa de l'economia ha guanyat reconeixement arreu del món, donant lloc a nombroses experiències i pràctiques que tenen per objectiu transformar el model econòmic imperant. Malgrat que aquest conjunt d'accions presenta una heterogeneïtat enorme, coincideixen en la necessitat de transformació del model social, econòmic, mediambiental, cultural i educatiu. El nou paradigma pretén introduir la visió social en les pràctiques econòmiques, empoderant a tots els actors que en formen part i consolidant la primacia de les persones i el benestar de la comunitat per sobre del capital.

Paral·lelament, el sistema capitalista també ha generat canvis en el clivatge centre-perifèria. Ja des de la Revolució Industrial, el model productiu ha centralitzat l'activitat econòmica als nuclis urbans generant fortes migracions del camp a la ciutat i disminuint les oportunitats laborals als territoris rurals. Això, ha conduït a un procés de despoblament de les localitats allunyades dels nuclis econòmics que provoca conseqüències demogràfiques i socials (p.e. envelliment de la població, reducció de la taxa de natalitat, pèrdua de patrimoni), ambientals (p.e. desertització dels camps, pèrdua de diversitat, augment d'incendis forestals) i econòmiques (p.e. reducció d'equipaments i serveis, destrucció de l'economia local) severes.

Amb tot això, s'observa la possibilitat d'integrar ambdues perspectives de recerca, per tal d'identificar quin és l'impacte de l'ESS en l'àmbit rural. Entre els principis i valors fonamentals d'aquest paradigma econòmic es troben l'organització democràtica, la primacia de les persones respecte del capital, i la participació de tots i cadascun dels agents d'una entitat. A més, s'identifiquen la creació de llocs de treball sostenibles, la formació dels treballadors, la millora de l'ocupabilitat i el desenvolupament sostenible com a condicions de producció pròpies de l'ESS. Així doncs, s'observa en la pròpia raó de ser de l'ESS, un motor de canvi i una voluntat transformadora amb capacitat d'abordar la problemàtica del despoblament rural, a través de l'increment del capital social de les diferents regions i la dinamització econòmica i social del territori.

Tot això ens porta a la següent pregunta de recerca: *Pot actuar l'Economia Social i Solidària com un mecanisme per fer front al despoblament rural? Quines són les característiques d'aquesta economia que permeten fer-ho?*

Per tal de donar-hi resposta, s'elaborarà una definició del concepte d'ESS, tot especificant els seus principals àmbits d'acció. A continuació, es presentarà un estudi sobre la situació del despoblament rural a Catalunya i es durà a terme una cerca d'indicadors per delimitar els territoris amb risc de despoblament rural. Finalment, s'identificaran les esferes del despoblament rural sobre les quals pot incidir l'ESS. Un cop realitzada l'aproximació teòrica al tema, es procedirà a la seva anàlisi empírica a partir de l'estudi de quatre casos reals d'ESS en l'àmbit rural català. Es tracta d'una metodologia qualitativa a partir de la realització de diverses entrevistes que consistirà en: 1) seleccionar quatre entitats socials de Catalunya situades en diferents zones del territori en estat de despoblament; 2) analitzar l'impacte en el territori d'aquestes entitats en les diferents dimensions descrites en el marc teòric; 3) extreure conclusions raonades sobre com l'ESS pot esdevenir un mecanisme per fer front al despoblament rural, tot destacant els aspectes que permeten posar en valor i fomentar la vida al camp.

2. Marc teòric

2.1. Economia social i solidària

2.1.1. Antecedents i evolució

En els orígens, trobem un terme precedent a l'ESS conegut com Economia Social (ES). Tot i que aquest concepte és relativament modern, Defourny i Develterre (1999) i Demoustier (2001) identifiquen les seves arrels en les corporacions egípcies, els fons grecs per a l'organització de rituals, i els col·legis romans d'artesans de l'antiguitat. Durant el segle IX apareixen els primers gremis a Alemanya i les regions anglosaxones i, dos segles més tard, sorgeixen les confraries, com a pretext per al desenvolupament del sistema de gremis basat en el comerç i les professions sorgit al llarg del segle XIV. Així doncs, l'edat medieval es caracteritza per ser una època amb una riquesa associativa enorme.

La revolució industrial esdevé una finestra d'oportunitat per l'impuls de l'economia social. L'augment de l'atur, l'exclusió social i la insuficient participació dels assalariats en l'organització de les empreses, juntament amb la manca de capacitat del sistema públic per donar-hi resposta, donen peu a l'aparició de nombroses entitats que tenen per objectiu la cerca de la justícia social (Laville, 2016). Així, el segle XIX es configura com un període de formació de l'economia social moderna, on s'experimenten centenars d'experiències com a denúncia al model de consum i de vida derivat de la Revolució Industrial (Moulaert i Ailenei, 2005). A finals del segle XIX i principis del segle XX, aquestes organitzacions – cooperatives, mútues i associacions – comencen a institucionalitzar-se i sorgeixen els primers teòrics que aborden el tema com ara Charles Dunoyer, Frédéric Le Play o Charles Gide.

Als anys 70 del segle XX es produeix un ressorgiment del concepte, vinculat al període de crisi provocat pel sistema de producció massiva. Això suposa un retorn als ideals de la primigènia economia social i un trencament amb l'economia neoliberal, i amb l'Estat. A partir d'aquest moment, es comencen a dur a terme declaracions i lleis que tenen per objectiu definir i regular l'economia social. Entre aquestes, destaca la *Charte de l'économie sociale* (1980) de França i la constitució del *Conseil économique et social de la Région wallonne* (1983) a Bèlgica, que són el germen de la teorització i regulació de l'economia social, que s'anirà estenent arreu del món.

Dins d'occident, el procés de teorització del concepte s'articula en dues direccions principals. Per una banda, al món francòfon, l'economia social es defineix com “el sector que inclou totes les activitats econòmiques desenvolupades per empreses, principalment cooperatives, associacions i mutualitats, l'ètica de les quals transmet els principis següents” (Defourny i Develterre 1999):

1. Priorització del servei als seus membres i a la comunitat per davant de l'obtenció de beneficis.
2. Gestió autònoma i independència dels poders polítics
3. Procés democràtic de presa de decisions

4. Primacia de les persones i el treball, sobre el capital, en la distribució dels ingressos.

Això es contraposa amb la perspectiva anglosaxona, on sovint es coneix com el sector sense ànim de lucre o *non profit sector* (NPS). L'estudi realitzat per la Universitat John Hopkins de la mà de Salamon i Anheier (1998) inclou dins de l'esmentat sector aquelles organitzacions:

1. Amb caràcter formal o oficial, és a dir, amb una estructura i presència institucional, generalment amb personalitat jurídica.
2. Privades, és a dir, institucionalment separades dels poders públics, tot i que poden rebre finançament públic.
3. Autònomes, és a dir, amb control sobre les seves activitats i llibertat per establir les seves pròpies normes i òrgans directius.
4. Que no se'ls permet distribuir beneficis als seus membres o directius, sinó que aquests han de ser reinvertits en la missió principal de l'entitat.
5. Voluntàries, on la participació no és obligatòria ni legalment imposada i les seves activitats han d'implicar voluntaris i/o donants en les seves activitats o òrgans directius.

Així, les principals diferències entre una visió i una altra, són que l'ES té en compte la gestió democràtica, tot donant una dimensió i poder polític a les entitats que en formen part, mentre que el NPS no hi posa especial èmfasi. Per altra banda, el NPS prohibeix la distribució de beneficis, excloent així bona part del moviment cooperativista, mentre que l'ES contempla el repartiment de beneficis sempre i quan aquest no vagi associat a l'aportació de capital. Aquest punt és especialment rellevant a l'hora d'universalitzar una definició, doncs moltes organitzacions del Sud Global distribueixen els seus beneficis de formes molt diverses, ja que, en molts casos, la millora de les condicions de vida dels seus membres és la seva raó de ser (Defourny i Develterre 1999).

A finals del segle XX sorgeix un concepte derivat de l'Economia Social, anomenat Economia Social i Solidària. Es tracta d'un concepte heterogeni que agrupa diferents perspectives i enfocaments teòrics i posa de manifest la necessitat d'un nou plantejament de les relacions econòmiques. Així, "l'ESS té l'objectiu de construir relacions de producció, distribució, consum i finançament basades en la justícia, la cooperació, la reciprocitat i l'ajuda mútua" (Confederació sindical de CCOO, 2010). Es configura no sols com una alternativa econòmica, sinó també social, presentant una forma diferent d'entendre el paper de l'economia i els processos econòmics a les societats contemporànies (Pérez, 2008). Des de l'ESS es critica l'excessiva institucionalització d'algunes empreses de l'Economia Social clàssica i la pèrdua dels valors centrals del cooperativisme i associacionisme d'aquestes. A més, es posa especial atenció en els debats sobre la justícia i el canvi social, i la construcció de models alternatius. S'incorporen "temàtiques i empenedories que amplien els interessos de l'Economia Social com a disciplina econòmica i com a

catalitzador de canvi social” (Pérez, 2008), tals com la perspectiva de gènere, el comerç just, el consum responsable o la generació de xarxa i teixit social.

Més enllà del món occidental, a molts països del Sud Global, tant l’Economia Social, com la incipient Economia Social i Solidària es configuren com l’alternativa al capitalisme imposat per forces externes, esdevenint un mitjà per fomentar el sentiment de pertinença i les relacions recíproques pròpies de les societats tradicionals (Defourny i Develterre 1999). A més, tant a l’Àfrica com als països llatinoamericans, la manca de presència de l’estat en sectors fonamentals com el sanitari, ha donat lloc a nombroses experiències pròpies d’una economia transformadora (Defourny i Develterre 1999). Si més no, el grau de reconeixement institucional i jurídic d’aquestes iniciatives és escàs o nul no només en els països del Sud, sinó també en els nous països membres de la Unió Europea, encara que per raons polítiques i econòmiques molt diferents.

2.1.2. Definició del concepte

Els conceptes d’economia social i economia solidària han de gaudir d’un caràcter dinàmic, per tal que la definició s’ajusti a les noves realitats canviants. Si més no, aquesta flexibilitat no ha d’anar en detriment del rigor científic (Pérez, 2008). Així doncs, donada la complexitat del concepte, sembla inviable, a més d’inadequat, tractar d’integrar totes les definicions, d’acord amb les experiències d’ESS d’arreu del món. Tanmateix, després d’una anàlisi bibliogràfica exhaustiva i prenent com a referència la *Ley española de fomento de la economía social* (Ley 5/2011), la *propuesta de Llei de la XES* (Comissió de Llei d’ESS de la XES, 2014), les *bases de la llei d’economia social i solidària de Catalunya* (Departament d’Empresa i Treball, 2020) i les obres d’autors com Defourny i Develterre (1999), Salamon i Anheier (1998), Laville et al (2005) i Lewis i Swinney (2007), entre d’altres, aquest treball defineix l’economia social i solidària de la següent manera:

S’anomena economia social i solidària al conjunt d’activitats socioeconòmiques i empresarials privades, els membres de les quals creen, organitzen i desenvolupen democràticament, amb o sense ànim de lucre, processos de producció, intercanvi, gestió, distribució, consum i/o finançament de béns i serveis de manera associativa, cooperativa i col·lectiva, a fi de satisfer les necessitats dels seus integrants i/o l’interès econòmic o social general. Aquestes activitats es guien per relacions de solidaritat, cooperació, donació, reciprocitat i autogestió, i per uns principis i una tipologia d’entitats específiques que es presenten a continuació:

Principis de l’economia social i solidària

- La primacia de les persones i del fi social per sobre del capital
- La independència respecte dels poders polítics
- La gestió autònoma, transparent, democràtica i participativa

- La promoció de la solidaritat interna i d'un procés democràtic de presa de decisions basat en les persones i el treball
- La distribució equitativa de la riquesa desvinculada de l'aportació de capital
- La democràcia econòmica i la voluntat de transformació social
- El foment de la qualitat i sostenibilitat de la vida i del medi ambient
- L'equitat de gènere i la igualtat d'oportunitats entre homes i dones
- La conciliació de la vida personal, familiar i laboral
- El respecte a la identitat cultural pròpia i el foment de la interculturalitat
- L'arrelament territorial, l'economia de proximitat i el desenvolupament local
- La creació de mercat social a partir de la combinació entre: la producció cooperativa, l'estalvi i les finances ètiques, la distribució i comercialització justa i el consum responsable
- Les pràctiques de l'autogestió, el treball col·laboratiu, l'ajuda mútua, la solidaritat, la donació i la reciprocitat
- La generació d'ocupació estable i de qualitat, i la inserció de persones en risc d'exclusió social
- La preservació i el desenvolupament dels vincles socials, i el manteniment i enfortiment de la cohesió social i territorial

Entitats de l'economia social i solidària

Formen part de l'economia social i solidària les mutualitats, les cooperatives, les fundacions i les associacions que desenvolupin activitat econòmica. També, les societats anònimes o limitades en les que la majoria del capital social és propietat dels treballadors (51%) que presten en elles serveis retribuïts de forma personal i directa, mantenen una relació laboral per un temps indefinit, i respecten els principis esmentats amb anterioritat. Així mateix, es consideren entitats de l'ESS, els centres especials de treball, les empreses d'inserció, les confraries de pescadors, les societats agràries de transformació, i les entitats creades i regides pels principis anteriorment descrits.

2.2. Despoblament rural

2.2.1. Definició del concepte

El despoblament rural és un fenomen demogràfic i territorial que consisteix en la disminució del nombre d'habitants d'un territori o nucli, en relació a un període previ. Això pot ser fruit d'un creixement vegetatiu negatiu i/o d'un saldo migratori igualment negatiu (Pinilla i Sáez, 2017).

Els factors econòmics tenen un paper molt important en el despoblament rural que sovint es produeix en zones econòmicament deprimides i poc dinàmiques. Des de la Revolució Industrial, el

despoblament rural ha estat conseqüència de l'èxode rural, ocasionat per la concentració de la major part d'activitats econòmiques als pols urbans, juntament amb la creixent precarietat i manca d'oportunitats que es dona a les zones agràries (Pinilla i Sáez, 2017). En aquests territoris es troben estructures d'ocupació tradicionals que generen poc dinamisme econòmic, en comparació amb la dinàmica de creixement accelerat que s'ha imposat a les ciutats. Això provoca que l'oferta de serveis i equipaments sigui cada vegada més reduïda, fent augmentar l'emigració de joves i generant taxes d'envelliment de la població molt elevades.

Les conseqüències del despoblament rural no tan sols impacten en l'esfera demogràfica i econòmica, sinó que també generen problemes ambientals i culturals, derivats de la desertificació i la pèrdua etnològica (Alamá-Sabater et al., 2019). Una extensa part del territori català es troba en l'actualitat molt poc poblat. Per tal d'avaluar el risc de despoblament rural és fonamental tenir en compte dos elements bàsics: el relleu generacional i la dinàmica pròpia de l'activitat econòmica.

A Catalunya, hi ha 336 municipis de menys de 500 habitants, que ocupen el 35% de la superfície del país però que representen l'1% de la població (Gencat, 2022). En relació al relleu generacional¹, l'any 2019 Catalunya tenia un índex global de reemplaçament de 1,15 persones d'entre 30 i 44 anys per cada persona d'entre 50 i 64 anys. Un estudi elaborat per la Universitat de Lleida (Associació d'iniciatives rurals de Catalunya, 2020) mostra que existeix una dicotomia est-oest, de forma que es concentren índexs inferiors a la major part dels municipis situats a l'oest de Catalunya. Així mateix, l'índex de potencial de creixement és inferior a les regions interiors, tot i que, en aquest cas, la situació és greu a la totalitat del territori català, on l'índex global és inferior a 1.

Pel que fa a la situació i dinàmica del mercat laboral i de l'activitat econòmica, resulta complicat trobar dades territorials desagregades i entre les quals existeixi una relació de causalitat. Si més no, resulta útil la taxa d'ocupació, per tal de tenir present l'estructura d'ocupats a escala municipal. En aquest sentit, Catalunya té una taxa de creixement interanual de les afiliacions a la Seguretat social (2013-2019) de 2,84. Les regions properes a la costa són les que compten amb taxes més elevades, mentre que, a bona part de les regions d'interior, la taxa és negativa.

L'estudi esmentat, i a partir del qual s'ha pogut fer una aproximació de la realitat del territori català, conclou que hi ha municipis amb un volum de població molt baix que presenten perspectives de futur extremadament negatives, destacant, en concret, 200 municipis on la situació és altament crítica i requereix de mesures urgents.

2.2.2. Indicadors

L'Institut Valencià d'Estadística ha desenvolupat els següents indicadors per mesurar el risc de

---

¹ El relleu generacional es calcula a partir de l'índex de substitució (relació entre la població de 0 a 14 anys i la població entre 50 i 64 anys) i l'índex de creixement (relació entre la població de 0 a 14 anys i la població de 15 a 29 anys). Per valors de la ratio superiors a 1, es produeix una situació positiva de reemplaçament i viceversa.

despoblament dels diferents territoris:

Taula 1. Indicadors demogràfics de despoblament rural de la Comunitat Valenciana

Indicador	Descripció	Llindar
Densitat de població	Habitants/ km ²	≤ 20
Creixement demogràfic (1996-2016)	Taxa de creixement entre 1996 i 2016 (%)	≤ 0
Creixement vegetatiu	% canvi vegetatiu (1996-2015) com a % del total població (%)	≤ -10
Taxa d'envelliment	Població > 64 anys dividida per població < 16 anys (%)	≥ 250
Índex de dependència	Població < 16 anys i > 64 anys dividit per població entre 16 i 64 anys (%)	≥ 60
Taxa de migració	Balanç migratori 2006-2016 dividit per població total el 2016 (%)	≤ 0

Font: Institut Valencià d'Estadística, 2021

Així, es considera que existeix un molt alt risc de despoblament quan es compleixen tots els criteris esmentats a taula 1; risc alt quan es compleixen per cinc indicadors; risc moderat quan la població compleix 4 criteris (o és de 100 o menys habitants) i “altres casos” quan la població compleix menys de 4 criteris i és superior a 100 habitants.

Així mateix, l'Agenda Valenciana Antidespoblament classifica les diferents municipalitats en funció de tres dimensions: accessibilitat, infraestructures públiques i condicions econòmiques. La primera dimensió fa referència al grau en que els habitants d'un municipi poden accedir a béns, llocs i serveis. Engloba indicadors com ara l'accés a internet i noves TIC i el temps de trajecte fins a ciutats de més de 50.000 habitants. La segona dimensió mostra la disponibilitat d'infraestructures públiques i serveis. Es valora a partir d'indicadors tals com l'accés a l'educació, residències i hospitals i el temps del trajecte per accedir-hi, així com el nombre d'àrees naturals protegides. Finalment, l'última dimensió avalua el dinamisme econòmic a través de la renda disponible, la taxa d'ocupació i el valor cadastral total, entre d'altres.

2.3. Economia Social i Solidària i Despoblament Rural

El despoblament rural (i la seva contrapartida, la saturació urbana) és un dels reptes principals de la societat actual. Fins ara, el model econòmic i les polítiques de les administracions públiques de l'Estat espanyol no han contribuït a revertir l'evident situació de crisi (Rodríguez-Rejas i Díez-Gutiérrez, 2021). La segregació entre el medi urbà i el medi rural, iniciada a partir de la Revolució Industrial i incrementada amb el model franquista centralista, que ha privilegiat les ciutats, ha provocat un desequilibri territorial, tot generant una greu situació de desigualtat social. Aquesta dinàmica, s'ha vist agreujada per les polítiques neoliberals dels últims temps, que fomenten un model basat en l'acumulació i la sobreexplotació del treball.

Així doncs, el problema del despoblament rural no rau en l'evidència demogràfica per sí mateixa – baixes taxes de natalitat i envelliment de la població – sinó en el model econòmic i social imperant

(Poza, 2019). És necessari un canvi de model territorial que permeti corregir els desequilibris existents i introduir elements que generin dinàmiques de creixement econòmic i cohesió social (COCETA, 2020). És per això, que l'economia social i solidària representa una oportunitat única per pal·liar aquesta situació i consolidar-se com l'alternativa i el motor de transformació de les esferes rurals.

En aquest sentit, les cooperatives de treball representen una gran oportunitat per rendibilitzar activitats que sovint es desenvolupen en el marc de l'economia submergida i recuperar tradicions ancestrals com l'artesania, la gastronomia i el cultiu per mitja de processos biològics i explotacions responsables. Així mateix, les diverses entitats de l'ESS poden contribuir al desenvolupament local de la següent forma:

Taula 2. Característiques de l'ESS potencialment beneficioses per frenar el despoblament rural

Dimensions	Característiques de l'ESS	Potencialitats per al repoblament rural
Econòmica	Generació d'ocupació de qualitat	<ul style="list-style-type: none"> - Genera ocupació estable i de qualitat a l'entorn - Afavoreix la conciliació de la vida laboral - Genera oportunitats laborals per persones en risc d'exclusió social i/o amb dificultats per accedir al mercat laboral - Lluita contra l'èxode rural per manca d'oportunitats laborals
	Distribució de beneficis en funció del treball i no de l'aportació de capital	<ul style="list-style-type: none"> - Increment de la renda disponible dels treballadors - Disminució de les desigualtats econòmiques del territori - Foment de la cohesió social
	Generació de mercat social i territorial	<ul style="list-style-type: none"> - Oportunitat de negoci per altres empreses rurals - Dinamització de l'economia local - Evita la deslocalització
	Oferta de productes i/o serveis locals i de proximitat	<ul style="list-style-type: none"> - Increment de l'accessibilitat - Increment d'equipaments i serveis - Oferta de productes i serveis sostenibles, locals i de proximitat - Consum responsable i de producció agroecològica
	Desenvolupament d'activitats arrelades al territori	<ul style="list-style-type: none"> - Afavoreix la cohesió territorial i social - Oportunitat pel sorgiment de noves entitats
	Primacia del valor de l'activitat que es desenvolupa per sobre de l'afany de lucre	<ul style="list-style-type: none"> - Estabilitat en períodes de crisi - Pràctiques empresarials responsables i sostenibles - Aposta pel benestar comú
	Adreçades a una problemàtica col·lectiva	<ul style="list-style-type: none"> - Foment de la cohesió social - Sentiment de comunitat davant d'un objectiu compartit - Solució a necessitats socials compartides
Social i cultural	Intercooperació amb altres entitats del sector	<ul style="list-style-type: none"> - Generació de xarxa comunitària - Generació de mercat social - Xarxes de producció, distribució i comercialització conjuntes i cooperatives
	Aliança amb l'administració local	<ul style="list-style-type: none"> - Intercooperació entre l'esfera pública i privada per un objectiu comú
	Principis basats en l'equitat de gènere, el respecte a la identitat cultural, la sostenibilitat de la vida, entre d'altres	<ul style="list-style-type: none"> - Empoderament de la població, la persona és al centre de tot - Foment de la igualtat d'oportunitats - Inserció laboral i inclusió de col·lectius en risc - Reducció de les desigualtats per raó de gènere, ètnia i altres - Reconeixement i promoció de la diversitat, dins de la unitat territorial - Foment de relacions de solidaritat, cooperació, donació, reciprocitat i autogestió
	Governança democràtica	<ul style="list-style-type: none"> - Reconeixement de les necessitats diverses del territori - Espais reals de participació ciutadana - Informació accessible i pública

		<ul style="list-style-type: none"> - Augment del sentiment de pertinença i comunitat - Augment de la participació ciutadana
	Compromís amb la comunitat i conservació i promoció d'aquesta	<ul style="list-style-type: none"> - Conservació del patrimoni - Ús d'equipaments i infraestructures locals - Arrelament basat en la identitat cultural territorial - Foment de la cultura local
Mediambiental	Foment d'energies renovables i de la transició energètica	<ul style="list-style-type: none"> - Creació de comunitats energètiques locals - Deslocalització d'empreses d'energies contaminants de les zones rurals
	Respecte cap al medi ambient	<ul style="list-style-type: none"> - Conservació del patrimoni local - Conservació dels recursos naturals - Protecció i millora dels ecosistemes - Baix impacte en la biodiversitat local
	Promoció de l'economia circular	<ul style="list-style-type: none"> - Gestió de residus local - Col·laboració ciutadana - Fre a la desertització
	Producció i distribució ecològica i sostenible	<ul style="list-style-type: none"> - Sostenibilitat i respecte de l'entorn - Augment dels anys de fertilitat dels camps i les terres - Relleu agrari

Font: elaboració pròpia a partir de Haro, 2020; La Confederació, 2018; Chaves i Morais 2012

3. Metodologia

Per dur a terme la investigació, s'ha decidit emprar una metodologia qualitativa ja que permet fer un estudi de cas de les entitats de l'ESS al món rural, moltes de les quals són de recent creació i no disposen d'un volum significatiu de dades per a poder realitzar una anàlisi quantitativa. Així doncs, s'ha triat el mètode de l'entrevista que facilita aprofundir en les experiències i els projectes de les persones que formen part d'una entitat social, i veure quin impacte poden generar aquestes en el territori. Aquesta part aplicada de la recerca té doncs la finalitat de contrastar les característiques de l'ESS i les seves potencialitats de cara al repoblament, a partir de l'estudi de quatre casos concrets. Es tracta de sotmetre a prova, en una primera aproximació, el grau de compliment de les contribucions de l'ESS per a revertir el despoblament rural, recollides a la Taula 2.

Així, s'han triat quatre entitats de l'ESS que operen en l'àmbit rural, mitjançant el següent procediment:

1. **Selecció de les entitats.** Per la tria dels projectes s'ha fet ús de diferents recursos que tenen en compte la perspectiva i els valors de l'ESS. Es tracta de diversos catàlegs o registres que aglutinen experiències d'aquest tipus, en tant que compleixen amb certs criteris ja establerts i acceptats com a representatius del sector. Els recursos emprats han estat els següents:

- Catàleg-recull del Programa d'Economia Social del Departament d'Empresa i Treball de la Generalitat de Catalunya²
- Directori de Pam a Pam³
- Registre d'obradors compartits⁴

Un cop revisats els diferents materials, s'han identificat les experiències desenvolupades en medis rurals. Donat que el nombre d'entitats que compleixen ambdues condicions – pertànyer a l'ESS i operar en el món rural – és relativament reduït, es va contactar gairebé amb totes elles. Per tant, la mostra final de casos és el resultat, en primer lloc, de la bona disposició d'aquelles entitats que han accedit a participar en el projecte; i que, a més, operen en territoris que encaixen dins la problemàtica del despoblament. Altres aspectes que no han estat criteris de selecció però que són rellevants per la qüestió analitzada, com ara els esmentats a continuació, s'han utilitzat per completar la interpretació dels resultats obtinguts amb les entrevistes i copsar realitats

---

² El catàleg-recull del Programa d'Economia Social es tracta d'una recopilació dels projectes presentats a la subvenció anual de "Projectes de suport a l'economia social i cooperativa", que inclou la descripció i els objectius de cada projecte, el territori on desenvolupa l'activitat i contacte.

³ El directori de Pam a Pam és una eina col·lectiva que mostra les iniciatives d'economia social i solidària d'arreu de Catalunya. Totes les entitats que hi apareixen han superat una entrevista en que se'ls pregunta i avalua en relació a diferents criteris propis de l'ESS, tals com la sostenibilitat o les qüestions de gènere.

⁴ És el punt de trobada de tots els obradors compartits de Catalunya. Recopila informació detallada de cada obrador en relació a criteris tals com les condicions de treball, governança, ESS i sostenibilitat ambiental, entre d'altres.

diferents quant a:

- Ubicació en el territori
- Proximitat a nuclis urbans
- Abast del negoci
- Forma jurídica
- Anys d'activitat
- Sector d'activitat econòmica

2. **Aplicació dels indicadors de despoblament rural.** Un cop seleccionades les experiències i detectat el territori en el que desenvolupen la seva activitat principal, s'han calculat els indicadors de despoblament exposats a l'apartat 2.2.2 per contrastar-ne el grau de compliment. Donades les restriccions temporals, la disponibilitat de temps de les entitats, i les limitacions pròpies d'un treball final de grau, s'ha considerat oportú flexibilitzar els criteris dels indicadors de despoblament, tal i com s'explica detalladament a l'Annex 1. Si més no, el criteris per determinar el risc de despoblament d'un territori no són homogenis a la bibliografia acadèmica, de manera que encara és un debat obert (veure Alamà-Sabater et al., 2019 i Miranda et al., 2020).

Taula 3. Característiques de la mostra

		Envall cooperativa	Avantva Coop	Fet a la conca	Fundació la Plana
Entitat	Descripció	Cooperativa dedicada a la recuperació del poble d'Envall, desenvolupa serveis de construcció i habitatge cooperatiu	Obrador de cosmètica compartit, espai social polivalent i botiga de productes agroecològics	Cooperativa agroalimentària per la promoció de productes locals	Fundació dedicada a l'hostalatge, l'acompanyament i la cultura
	Forma jurídica	Cooperativa	Cooperativa	Cooperativa	Fundació
	Sector d'activitat	Habitatge i construcció	Producció cosmètica	Comerç	Cultura, hostaleria, salut i cures
	Any de constitució	2016	2020	2018	1986 (Cooperativa) 2002 (Fundació)
	Nombre de socis	9	3	16	-
	Nombre de persones treballadores	7	1	3	2
Territori	Ubicació	Envall (Torre de Cabdella)	El Poal	Vimbodí i Poblet	Santa Maria d'Oló

Població (2021)¹	6 (765)	667	880	1.065
Abast territorial²	Vall Fosca	Pla d'Urgell	Conca de Barberà	Moianès
Temps (minuts) a la ciutat de més de 50.000 habitants	90 (Lleida)	30 (Lleida)	40 (Reus)	25 (Manresa)

Font: Elaboració pròpia

¹ Nota: Les dades de població s'han extret de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2022.

² Nota: Les entitats tenen incideixen especialment a la seva comarca, si més no, algunes d'elles treballen amb entitats de tot el territori català, balear i aragonès.

Un cop identificats els quatre casos, el següent pas va ser realitzar les entrevistes que han sigut telemàtiques. Aquestes estan estructurades en quatre blocs: 1) presentació: preguntes destinades a conèixer l'origen de l'entitat i el projecte que desenvolupa; 2) dimensió econòmica: qüestions que tenen per objectiu avaluar variables com ara l'ocupació o l'efecte multiplicador en el territori, 3) dimensió sociocultural: preguntes que incideixen en la participació, l'organització, i la generació de xarxa comunitària de les entitats, tenint en compte els valors i/o ideals d'aquestes; 4) dimensió mediambiental: aborda l'objectiu d'avaluar l'impacte ambiental de les diferents entitats i el seu grau d'implicació en la sostenibilitat i la cura del medi ambient (Annex 2). Finalment, les entrevistes conclouen amb una reflexió per part de les entitats sobre les aportacions i/o beneficis de l'ESS al llarg del seu projecte, tant per a l'entitat com per al territori.

La investigació s'ha dut a terme a través del mètode d'anàlisi del discurs, mitjançant una codificació de les respostes obtingudes a les entrevistes. La codificació s'ha realitzat a partir dels tres blocs i els diferents subapartats establerts a la Taula 2 i s'ha elaborat un esquema i una taula de codificació (Annex 3 i 4). Així, a través de tota la informació recollida, treballada i degudament interpretada, el treball aproxima una resposta a la pregunta de recerca plantejada inicialment.

4. Resultats

4.1. Dimensió social i cultural

Per entendre els projectes de l'economia social i solidària és fonamental comprendre, en primer lloc, les motivacions que porten a les persones a emprendre'ls. L'objectiu principal en tots els casos és adreçar una problemàtica col·lectiva, ja sigui des d'un interès individual o comú. Per fer-ho, les persones entrevistades coincideixen en valorar que la millor manera de donar vida als seus projectes és a través de la forma jurídica escollida, és a dir, cooperativa o fundació. Si bé consideren que aquesta configuració és la que més encaixa amb els seus valors i models organitzatius, algunes d'elles expressen que les allunyen de la població del territori. Sovint els cohabitants no comprenen l'activitat ni la raó de ser de les cooperatives i això obstaculitza la generació de xarxa al territori i disminueix la capacitat d'impacte. En aquest sentit, és interessant assenyalar el que deia una de les persones entrevistades, *“el que ens ha ajudat sobretot ha estat que en el moment en que hem necessitat una persona treballadora hem acudit a la gent del poble, és a dir, la relació de treball i econòmica és la que ens ha ajudat a que la gent compregués el projecte”* (Fundació La Plana). Per altra banda, s'observa que quan l'origen de l'entitat rau en un interès comú i compartit, les possibilitats de generació de xarxa i teixit social es veuen incrementades. En canvi, quan es tracta d'un interès individual que pretén implicar la comunitat aquest procés és molt més lent i genera més reticències entre la població rural.

Pel que fa a l'elecció de la forma jurídica, dins de les tres formes principals que pren l'economia social (associació, fundació i cooperativa), s'han trobat pocs exemples d'associacions al món rural que generin activitat econòmica. Així, si bé aquestes són una bona eina per generar cohesió social i xarxa comunitària, en termes generals, no estan orientades a generar ocupació ni activitat econòmica. Les fundacions, en canvi, no estan gaire presents al món rural, ja que requereixen d'un capital inicial considerable. En el cas de la fundació entrevistada, es va fer la transició des d'un model cooperativista, gràcies a les donacions de diferents persones, amb l'objectiu de protegir el patrimoni i allunyar-lo de la idea de la propietat. La cooperativa és, doncs, la figura jurídica més emprada, ja que no requereix d'un capital inicial gaire elevat⁶ i combrega amb els valors i els ideals de les entitats de l'ESS. Segons les persones entrevistades *“la forma jurídica que millor s'adapta és la cooperativa, pel fet de posar les persones al centre, per l'ajuda mútua i la confiança que genera un model com aquest”* (Avantva Coop). Malgrat que això pot generar certa distància respecte la gent del territori, el model organitzatiu traspasa les fronteres de l'entitat i s'estableix com un model relacional extensible dins el municipi. Si bé s'identifica que el procés de creixement i d'impacte en l'esfera pública és lent, és molt beneficiós a llarg termini.

El model organitzatiu es configura com un aspecte fonamental per a tots els projectes. Els òrgans de

---

⁶ El capital social mínim establert de les cooperatives és de 3.000 euros, totalment desemborsat en el moment de la constitució; mentre que el de les fundacions és de 30.000€ amb un desemborsament inicial de com a mínim el 30%.

decisió formals, com el consell rector o el patronat tenen una funció, en la majoria dels casos, únicament legal. L'òrgan de decisió real és l'assemblea, on les decisions es prenen per consens. A més, en tots els casos, menys el de la xarxa de productors de la Conca, la presa de decisions està sectoritzada i és autogestionada per diferents grups de treball o comissions. Per altra banda, també destaca la presa de decisions informal o orgànica. Alguns dels projectes expressen que, donat que la cooperativa està integrada per un nombre reduït de socis, els espais de decisió formals es convoquen de manera molt puntual, ja que hi ha una comunicació directa per mitjà d'altres vies. Es tracta de models de participació bastats en l'escolta i les cures a les persones. Contribueixen a l'empoderament de les persones de l'entitat i enforteixen els vincles entre les mateixes en sentir que formen part d'un projecte comú.

El mateix passa en el cas de la incorporació de valors propis de l'ESS com ara la perspectiva de gènere. Si bé una de les entitats té protocols de gènere i s'adhereix als de la pròpia Generalitat, la resta expressen que en ser poques persones a l'entitat, no es considera eficient destinar temps a fer protocols. A més, hi ha una comprensió generalitzada del respecte a l'individu com a individu, independentment del gènere i altres variables. En aquest sentit és rellevant assenyalar l'experiència d'una de les entitats en el procés de registre al directori de Pam a Pam, on van poder identificar que el formulari de registre està pensat sobretot per al món urbà. Explica, *“la primera vegada que vam fer l'entrevista de Pam a Pam no la vam passar, no tenim protocol de violències masclistes i això ens va treure punts, està molt bé els criteris i les autoexigències però tendim a ser pràctics, som sis persones i la perspectiva de gènere forma part de la pròpia militància política”* (Envall Cooperativa). Per tant, s'observa que els criteris d'avaluació de la incorporació dels valors i els ideals de l'ESS en les entitats rurals i/o petites (en quan a nombre de socis) no poden ser els mateixos que els de les entitats urbanes i/o amb més participants. Així mateix, s'observa que hi ha poca possibilitat d'incorporar elements interculturals a les entitats, ja que la interculturalitat no sol donar-se en ser escassa la diversitat dels col·lectiu rural.

En relació a la intercooperació amb altres entitats del territori, s'observa que en general resulta difícil teixir aliances amb entitats locals, donat el baix volum d'aquestes. Si més no, totes les entitats entrevistades col·laboren amb altres organitzacions. És interessant destacar l'exemple d'una de les cooperatives entrevistades on *“la pròpia raó de ser de l'entitat és la intercooperació entre diferents productors locals”* (Fet a la Conca). Pel que fa a la col·laboració amb l'administració local hi ha opinions molt diverses. Algunes de les cooperatives expressen que des de l'administració pública no es comprèn el projecte, mentre que d'altres afirmen que hi mantenen una relació cordial. Destaca el cas de la cooperativa Fet a la Conca que expressa ser molt visible per les administracions del seu territori, amb les que hi col·labora periòdicament. Cal destacar la relació que s'estableix és econòmica, on la cooperativa aporta els seus serveis i productes a l'administració. A més, es tracta d'una entitat molt pròxima a un municipi amb activitat turística elevada com és Montblanc.

Finalment, pel que fa al compromís amb la comunitat, les formes de promoció i manteniment d'aquesta són molt diverses entre les diferents entitats entrevistades. Una d'elles organitza jornades anuals per

explicar el projecte a la població del seu territori. Mentre que una altra no actua com a promotora sinó que participa de les activitats del territori com ara fires o festes. Per altra banda, també s'ha pogut observar el compromís amb la comunitat des d'una perspectiva de conservació del patrimoni, amb exemples com la rehabilitació integral del municipi o la rehabilitació d'una ermita romànica. És per això que per a totes elles resulta fonamental mantenir un vincle de connexió i cures envers el territori.

4.2. Dimensió econòmica

La dimensió econòmica també és fonamental per comprendre l'activitat que desenvolupen les diferents entitats i identificar el potencial impacte d'aquestes en el territori. Per això, en primer lloc, ha resultat fonamental determinar si la generació d'ocupació de qualitat⁷ és un objectiu fonamental per la entitats de l'ESS rurals. En aquest sentit, la major part de les organitzacions afirmen que sí que es tracta d'un objectiu essencial, especialment el fet d'ocupar gent del territori. Per altra banda, també es destaca la importància de les condicions laborals. En aquest sentit, la conciliació laboral esdevé imprescindible, tal com expressa una de les persones entrevistades *“el projecte sorgeix d'una iniciativa personal per poder conciliar la vida laboral i la vida familiar, per això l'obrador té un horari flexible que permet a cadascú acomodar-ho a les seves necessitats”* (Avantva Coop). No obstant això, a efectes pràctics, la generació d'ocupació és complicada, sovint les entitats compten amb pocs recursos i el reduït volum d'activitat econòmica generada no permet oferir gaires llocs de treball. Paral·lelament, la manca d'una visió estratègica que permeti desenvolupar i obrir noves línies de negoci, no hi ajuda.

En aquesta línia, s'ha pogut observar com les activitats desenvolupades per les diferents entitats són molt diverses, fet que condiciona radicalment el seu volum de facturació i, conseqüentment, l'impacte econòmic. Així, les entitats que ofereixen serveis d'hostaleria són les que aconseguen més beneficis i les que tenen un grau de dependència més baix respecte de les subvencions. Per altra banda, l'entitat que es configura com una xarxa de productors afirma tenir un impacte econòmic baix, donat que la capacitat de producció és reduïda. Expressa tenir una forta dependència del turisme, que esdevé l'usuari principal de la botiga física, i de les subvencions de diferents organismes públics. Això esdevé un aspecte rellevant a tenir en compte, doncs a l'hora d'idear una iniciativa de l'ESS en l'àmbit rural, no només és important l'activitat que es desenvolupa, sinó també el públic al que s'adreça. Les iniciatives de turisme, són beneficioses i generen igualment mercat local, però són molt estacionàries. Si més no, totes les entitats coincideixen en relació a la distribució de beneficis i és que, tal com explica una de les persones entrevistades, *“no hi ha distribució de beneficis perquè tot el que es genera cal que sigui reinvertit en la cooperativa”* (Fet a la Conca). És interessant destacar l'exemple de la fundació on la persona entrevistada explica que *“tots rebem una aportació al mes per a les despeses particulars de cadascú i la resta va per la fundació”* (Fundació La Plana).

---

⁷ S'entén per ocupació de qualitat aquella que té en consideració variables com ara la remuneració, les condicions de treball, la duració del contracte, la intensitat del treball i la conciliació laboral, entre d'altres (Begega i Guillén, 2009).

Independentment de la capacitat de les diferents entitats és important posar en valor que totes elles ofereixen com a mínim un nou servei o producte al territori. Així, des de sectors molt diversos s'aconsegueix incrementar, a petita escala, els equipaments i serveis dels diferents territoris rurals. Es tracta d'un aspecte molt destacable, no només per l'impacte social i econòmic que genera, sinó perquè sovint esdevé una oportunitat de negoci per altres productors i entitats locals. Com explica una de les entrevistades *“les matèries primeres són de proximitat i es treballa en xarxa amb els productors de la zona”* (Avantva Coop). Per tant, lentament s'articula un teixit social i empresarial que permet ocupar paulatinament a la gent del territori.

Finalment, un aspecte compartit és que l'activitat i la raó de ser de l'entitat va molt més enllà de l'afany de lucre i del capital. Totes les entitats comprenen que la generació d'activitat econòmica és important per la sostenibilitat de les organitzacions però, en paraules d'una de les entrevistades, hi ha la idea compartida que *“la riquesa no sols és el diner”*. És per això, que totes les activitats desenvolupades tenen un valor incommensurable. Si més no, la manca de visió estratègica prèviament identificada, pot tenir el seus orígens en aquesta qüestió. Les entitats, sovint, destinen molts esforços a la part del projecte que genera un impacte social més gran i es descuida la perspectiva econòmica, fonamental per garantir la sostenibilitat de qualsevol entitat.

4.3. Dimensió mediambiental

L'impacte ambiental també té un pes important en les entitats rurals de l'ESS. Totes les organitzacions entrevistades mostren un grau de conscienciació elevat envers la cura i el respecte cap al medi ambient. Les entitats cerquen generar el mínim impacte possible i contribueixen en menor o major mesura al manteniment de l'ecosistema i el patrimoni. La major part d'elles incorporen les energies renovables en els seus centres operatius i en els processos productius. L'ús de plaques solars, calderes de biomassa i aerotèrmica, són alguns dels exemples principals. Per altra banda, en el cas de la cooperativa que desenvolupa serveis de construcció, s'incorpora la perspectiva ambiental des dels processos productius. Així, es desenvolupa la bioconstrucció, un tipus de construcció que cerca la integració de l'edifici en l'entorn a fi de provocar el mínim impacte possible. També es persegueix la disminució del consum energètic i es fa ús de materials naturals i de proximitat. Si més no, també cal destacar l'exemple d'una de les entitats, la xarxa de productors, que no aplica gairebé cap mesura a nivell ambiental, com podria ser, en el seu cas, la logística sostenible. Això es deu a que l'entitat no té capacitat ni recursos per desenvolupar una logística pròpia i, per tant, els criteris de sostenibilitat en aquest aspecte depenen de tercers.

Paral·lelament, moltes de les entitats desenvolupen alguna activitat emmarcada en l'economia circular. Entre aquestes, destaquen l'elaboració de compostatge a partir de residus orgànics, l'elaboració de sabons reciclats a partir d'oli utilitzat i l'ús d'envasos i material d'emballatge reciclable.

Addicionalment, les entitats productores entrevistades duen a terme una producció ecològica i

sostenible. Les matèries primeres són de proximitat i quan s'adquireixen matèries provinents de l'estranger es procura dur a terme una comanda conjunta i capaç d'abastir per mig any, per tal de disminuir l'impacte que generen els llargs recorreguts. Els conreus són sense químics i gaudeixen de la certificació de camps ecològics.

Finalment, també és important posar de relleu les dificultats que tenen les entitats per tal d'incorporar aquesta visió a les organitzacions. Pel que fa a les energies renovables, es requereix de fortes inversions per a poder-les implementar i resulta complicat accedir a les ajudes públiques. Així mateix per les certificacions de conreus i producte ecològic també es necessiten recursos. Pel que fa a la perspectiva territorial, les entitats consideren que el món rural presenta aspectes positius i negatius pel que fa a la cura de l'entorn natural. Per una banda, les entitats de l'ESS rural tenen la capacitat de tenir cura i manteniment de l'entorn, com explica una de les persones entrevistades *“s'han fet intervencions molt curoses dels boscos, s'ha netejat la zona i s'ha desenvolupat un pla de millora i gestió forestal”* (Fundació La Plana). Per altra banda, també s'assumeix que, donades les característiques de l'àrea on es desenvolupa l'activitat, hi ha diferents accions que generen contaminació que els resulten pràcticament inevitables, com ara l'ús freqüent del transport particular, la generació de residus o la consumició de recursos. Finalment, es denuncia la manca de producte i qualitat del producte nacional, que, en ocasions, força als productors a comprar producte estranger.

5. Conclusions

El propòsit d'aquest treball ha estat analitzar fins a quin punt l'anomenada Economia Social i Solidària (ESS) pot esdevenir un bon instrument per fer front al fenomen del despoblament rural.

Des d'un punt de vista teòric, el suport d'aquesta anàlisi ha estat doble. D'una banda, s'ha fet una revisió de la literatura acadèmica sobre l'ESS detectant una certa dispersió en la interpretació del concepte. Per això, s'ha elaborat una definició pròpia i sintètica del mateix.

Per altra banda, s'ha fet una recerca bibliogràfica del camp del despoblament rural, per entendre els factors essencials que caracteritzen aquest fenomen i, més concretament, per a poder seleccionar uns indicadors de despoblament útils per a l'anàlisi empírica que es du a terme.

Finalment, una vegada revisats els dos conceptes de manera separada – ESS i despoblament rural – el nostre objectiu ha estat vincular-los per tal d'identificar les esferes del despoblament rural sobre les quals pot incidir l'ESS de manera positiva, és a dir, frenant o fins i tot revertint aquest fenomen; sent un output destacable d'aquesta part teòrica, l'elaboració d'una taula que recull tota aquest informació (Taula 2).

En la segona part del treball, s'ha desenvolupat una anàlisi aplicada, per tal de posar a prova els elements descrits a la Taula 2 (potencialitats de l'ESS com a solució al despoblament), per a quatre casos reals d'ESS existents a Catalunya. Per fer-ho, s'ha utilitzat el mètode de l'entrevista amb quatre entitats que han estat degudament seleccionades. De tota la informació obtinguda destaquen els següents punts:

- Les entitats entrevistades del món rural tenen un bon coneixement de com ha de ser el funcionament i la gestió d'una entitat social. Tanmateix, la concreció en la pràctica dels valors i ideals que les caracteritzen és difusa. A més, és probable que aquests projectes cridin l'atenció de persones emprenedores que ja de per sí estan conscienciades i que assumeixen aquests valors (ètica individual), però que no quedi tan clar com traslladar-los a l'entitat d'una manera operativa.
- En l'àmbit rural estudiat, a partir de les quatre experiències d'ESS, no existeixen precedents del moviment cooperatiu. Hi ha, per tant, un desconeixement per part de l'entorn local, tant a nivell operatiu (model de funcionament, retribució, generació de beneficis, etc.), com a nivell de valors, envers aquests projectes. Això és un obstacle per l'èxit d'aquestes iniciatives i té un efecte negatiu sobre l'impacte esperat de les mateixes. És per això, que per poder escalar l'ESS al món rural, cal fer pedagogia sobre la raó de ser de l'ESS i el funcionament d'una entitat d'aquesta tipologia. En aquest sentit, la relació econòmica actua com un agent vertebrador perquè les persones coneguin de primera ma el model organitzatiu d'aquestes entitats i les percebin com una empresa més del territori. Més concretament, la generació d'ocupació, en implicar directament a les persones amb l'entitat, facilita enormement

l'acceptació i comprensió d'aquests projectes.

- La característica de l'ESS que sembla poder contribuir més clarament a frenar el despoblament rural és el possible efecte multiplicador que es deriva de les diferents experiències. L'obertura de la pròpia entitat o d'una nova línia de negoci genera oportunitats laborals per a petits productors i altres agents del territori, contribuint a la seva dinamització social i econòmica. Aquest fet es veu incrementat si la problemàtica adreçada és compartida i sorgeix d'un interès comú d'un grup de persones. D'aquesta forma és molt més fàcil implicar als diferents agents i arribar a un públic més gran.
- Les entitats d'ESS rurals estudiades destinen bona part dels seus recursos i esforços a construir la part social del seu projecte, però els manca una visió estratègica de la part econòmica del mateix. Això dificulta la capacitat de generar ocupació, així com mercat social. Allunya a les entitats de l'autosostenibilitat i disminueix les possibilitats d'impacte positiu al territori.
- S'ha detectat l'escassetat de dades, així com la necessitat de sistematització de les mateixes, per a poder fer un seguiment de l'activitat d'aquestes entitats i poder-ne avaluar l'impacte sobre el territori al llarg del temps. Aquesta és una conclusió important del treball que constitueix una línia futura per avançar en la recerca sobre ESS i despoblament rural; ja que l'ideal seria tenir un registre (dinàmic) de territoris en risc de despoblament, un altre, d'entitats de l'ESS, i poder fer el creuament de les dues bases de dades per elaborar els estudis pertinents.

Malgrat les limitacions de l'anàlisi realitzada, es pot afirmar que l'ESS té potencialitats per afrontar el fenomen del despoblament rural, en tant que generadora d'ocupació de qualitat i de xarxa comunitària. Tanmateix, és evident que la fortalesa genuïna de l'ESS no es troba en la generació d'ocupació i/o d'oportunitats laborals per als agents locals, ja que com s'ha comentat, es tracta de processos lents que l'empresa convencional assoliria de forma més ràpida. La fortalesa de l'ESS rau en la capacitat de generar cohesió social i territorial, situant les persones al centre i lluitant per la justícia social. És aquest un repte que precisa temps i adaptació al territori però que pot aconseguir un arrelament molt superior.

6. Bibliografia

Alamá-Sabater, L., Budí, V., García-Álvarez-Coque, J.M. i Roig-Tierno, N., 2019. Using mixed research approaches to understand rural depopulation, *Economía Agraria y Recursos Naturales*, vol.19 (1), 99-120.

Associació d'iniciatives rurals de Catalunya, 2020. *Nous índexs de relleu generacional al món rural*. Universitat de Lleida.

Begega, Sergio i Guillén, Ana, 2009. La Calidad del Empleo en la Unión Europea: Debate Político y Construcción de Indicadores. *Revista del Ministerio de Trabajo e Inmigración*, vol. 81. 71-88.

Chaves, R. i Morais, L., 2012. La contribución de la economía social al desarrollo socioeconómico. A: Chaves, R. & Monzón, J.L. (dirs.), *La economía social y la cooperación al desarrollo: una perspectiva internacional*, Universidad de Valencia.

COCETA: Confederación Española de Cooperativas de Trabajo Asociado, 2020. *La cooperativa de trabajo y la economía social como solución a la España Vacuada*. Madrid.

Comissió de Llei d'ESS de la XES, 2014. Proposta de Llei d'Economia Social i Solidària de Catalunya, de 19 de Setembre 2014.

Confederación Sindical de CCOO, 2010. *Guía sobre La Economía social y solidaria*. Madrid: CCOO, Confederación Sindical de Comisiones Obreras.

Defourny, J. i Develterre, P., 1999. The Social Economy: The Worldwide Making of a Third Sector. A J. Defourny, P. Develtere and B. Fonteneau, *L'économie sociale au Nord et au Sud*. Editorial: De Boeck Université.

Demoustier, D., 2001. *L'économie sociale et solidaire, S'associer pour entreprendre autrement*, Syros, La Découverte.

Departament d'Empresa i Treball, 2020. *Bases de la llei d'economia social i solidària*.

Gencat, 2022. S'aprova l'Agenda rural de Catalunya. [online] gencat.cat. Disponible online a: <https://web.gencat.cat/ca/actualitat/detall/Agenda-rural-de-Catalunya> [Accés 1 de juny de 2022].

Haro, E., 2020. Contribuciones al desarrollo rural desde la economía social. A: *Despoblamiento y desarrollo rural. Propuestas desde la Economía Social*. CIRIEC-España, Centro Internacional de Investigación e Información sobre la Economía Pública, Social y Cooperativa.

Institut d'Estadística de Catalunya, 2022. IDESCAT en línia. Disponible online a: <https://www.idescat.cat/tema/xifpo> [Accés 1 de maig de 2022].

Institut Valencià d'Estadística, 2021. Indicadors demogràfics de despoblament de la Comunitat Valenciana. Generalitat Valenciana.

Laville, J.L., Lévesque, B. i Mendell, M., 2005. The Social Economy. Diverse Approaches and Practices in Europe and Canada, a *OECD/OCDE. The Social Economy as a Tool of Social Innovation and Local Development*. Paris.

Laville, J.L., 2016. Economía solidaria y movimientos sociales. Una mirada desde Europa. In: J. Coraggio, ed., *Economía social y solidaria en movimiento*. Buenos Aires: Universidad Nacional de General Sarmiento.

La Confederació, 2018. Experiències inspiradores de Governança Democràtica i Transformació Social en el Tercer Sector Social.

Ley 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social. (BOE» núm. 76, de 30 de marzo de 2011).

Lewis, M. i Swinney, D., 2007. Social economy, solidarity economy: exploring the implications of conceptual nuance for acting in a volatile world. *BALTA Social Economy Research Alliance Editor*

Miranda, M., Gallardo, R., Sánchez, P. (2020). La Metodología Leader y la despoblación rural: el caso de la comarca de Sierra Grande -Tierra de Barros (Badajoz). *Economía Agraria y Recursos Naturales*, vol. 19 (2), 09-28.

Moulaert, F. i Ailenei, O., 2005. Social Economy, Third Sector and Solidarity Relations: A Conceptual Synthesis from History to Present. *Urban Studies*, vol. 42 (11), 2037–2053.

Pérez, J., 2008. ¿De qué hablamos cuando hablamos de Economía Social y Solidaria? Concepto y nociones afines. A *XI Jornadas de Economía Crítica*. Bilbao.

Pinilla, V. i Sáez, L.A., 2017. La despoblación rural en España: génesis de un problema y políticas

innovadoras. *Informes CEDDAR, 2017*, vol. 2.

Poza, R., 2019. España vaciada: Una hemorragia demogràfica difícil de cortar. *Inversión: el semanario líder de bolsa, economía y gestión de patrimonios*, (1144), 22-23.

Rodríguez-Rejas, M. J., i Díez-Gutiérrez, E., 2021. Territorios en disputa: un estudio de caso en la España vaciada. *Ciudad Y Territorio Estudios Territoriales*, vol. 53(208), 371-390.

Salamon, L.M. i Anheier, H.K., 1998. Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, vol. 9, 213–248.

7. Annex

7.1. Aplicació dels indicadors de despoblament rural

La taula dels indicadors de despoblament rural (Taula 1) s'ha aplicat als diferents municipis a partir de les dades extretes de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2022. Donat que la taula només té en compte la perspectiva demogràfica i, en l'aplicació als casos seleccionats, ha resultat ser insuficient, s'ha incorporat a l'anàlisi una sèrie d'indicadors que tenen en consideració les infraestructures i els serveis públics, la dinamització econòmica i l'accessibilitat, prèviament esmentats al marc teòric. D'aquesta forma, totes les entitats compleixen un mínim de 4 indicadors.

Taula 4. Aplicació dels indicadors de despoblament a les entitats seleccionades

Indicador	Definició	Llindar	Envall Cooperativa	Avantva Coop	Fet a la Conca	Fundació La Plana
Municipi			Torre de Cabdella	El Poal	Vimbodí i Poblet	Santa Maria d'Oló
Densitat de població	Habitants/km ²	≤ 20	4,6 hab/km ²	75,1 hab/km ²	13,3 hab/km ²	16,1 hab/km ²
Creixement demogràfic (2001-2021)	Taxa de creixement entre 1996 i 2016 (%)	≤ 0	14,2%	5,2%	-16,9%	6,6%
Creixement vegetatiu	% canvi vegetatiu (1996-2015) com a % del total població (%)	≤ -10	-5,3%	-7,1%	-16,4%	-4,2%
Taxa d'envelliment	Població > 64 anys dividida per població < 16 anys (%)	≥ 250	378,5%	197,7%	318,3%	171,3%
Índex de dependència	Població < 16 anys i > 64 anys dividit per població entre 16 i 64 anys (%)	≥ 60	68,5%	61,0%	63,8%	61,9%
Taxa de migració	Balanç migratori 2006-2016 dividit per població total el 2016 (%)	≤ 0	5,8%	6,7%	-8,4%	3,4%
Accessibilitat						
Temps a les ciutats properes		> 40	90	30	40	25
Dinamisme econòmic						
Renda disponible	Renda disponible bruta per	≤ 11.500	25.324 €/hab	25.807 €/hab	15.511 €/hab	24.381 €/hab

	càpita					
Infraestructures i serveis públics						
Transport als hospitals	Temps estimat de transport als hospitals (minuts)	> 40	30	30	40	25
Accés a l'educació secundària	Nombre d'instituts de secundària del municipi	= 0	0	0	0	0
Accés a residències de gent gran o centres d'assistència	Nombre de centres o residències del municipi	= 0	0	0	0	0
Espais naturals protegits	Percentatge d'espai natural protegit respecte a la superfície total (%)	< 65	24,07%	0	41,53%	0

Font: Elaboració pròpia a partir d'Alamà-Sabater et al., 201 i Institut d'Estadística, 2022.

7.2. Guió de l'entrevista

Introducció de l'entitat

- a. Quan sorgeix la vostra entitat?
- b. Quin és el projecte i quina problemàtica social aborda?
- c. Quina activitat desenvolupa l'entitat i dins de quin sector se situa?
- d. Quin és el vostre públic destinatari?
- e. Quines són les característiques del/s municipi/s on desenvoleu l'activitat i quin àmbit d'impacte teniu a escala territorial?

Impacte econòmic

- a. La generació d'ocupació estable i de qualitat és un objectiu primordial per la vostra entitat?
- b. Elaboreu producció conjunta amb altres entitats i/o participeu de xarxes de distribució territorials?
- c. Quin impacte té per al territori l'activitat que dueu a terme quant a increment de serveis i/o oferta de productes?
- d. En quina mesura i sota quins criteris distribuïu els beneficis generats?
- e. Quin grau de dependència teniu de les subvencions i les ajudes públiques?

Impacte social i cultural

- a. Per què penseu que la forma jurídica seleccionada és la que millor s'adapta a les vostres necessitats i a les del territori?
- b. Com us organitzeu per gestionar el funcionament de l'entitat i quin és el model de presa de decisions? Penseu que aquest té un impacte fora de l'entitat?
- c. Com participeu en el dia a dia del territori?
- d. Col·laboreu amb entitats i l'administració pública del territori?
- e. Quin impacte social i cultural considereu que té la vostra activitat al territori? Contribueix a la dinamització sociocultural?
- f. Com incorporeu la perspectiva de gènere a la vostra entitat?

Impacte mediambiental

- a. Quin impacte genera la vostra activitat a nivell mediambiental?
- b. Desenvolpeu alguna acció per tal de conservar el patrimoni i protegir l'entorn? Quines?
- c. En quina mesura incorporeu l'economia circular a l'activitat de la vostra entitat?

Tancament

- a. Tenint en compte l'experiència i els aprenentatges, considereu que l'economia social i solidària és la millora eina per fer front al desenvolupament rural?
- b. Hi ha alguna altra cosa que us agradaria destacar del vostre projecte o algun tema que us agradaria comentar?

7.3. Esquema de codificació

Taula 5. Esquema de codificació

Dimensions	Característiques de l'ESS
Econòmica	Generació d'ocupació de qualitat
	Distribució de beneficis en funció del treball i no de l'aportació de capital
	Generació de mercat social i territorial
	Oferta de productes i/o serveis locals i de proximitat
	Desenvolupament d'activitats arrelades al territori
	Primacia del valor de l'activitat que es desenvolupa per sobre de l'afany de lucre
Social i cultural	Adrecen una problemàtica col·lectiva
	Intercooperació amb altres entitats del sector
	Aliança amb l'administració local
	Principis basats en l'equitat de gènere, el respecte a la identitat cultural, la sostenibilitat de la vida, entre d'altres
	Governança democràtica
	Compromís amb la comunitat i conservació i promoció d'aquesta
Mediambiental	Foment d'energies renovables i la transició energètica
	Respecte del medi ambient
	Promoció de l'economia circular
	Producció i distribució ecològica i sostenible

Font: Elaboració pròpia

7.4. Taula de codificació

Taula 6. Taula de codificació

Dimensions	Característiques de l'ESS	Envall Cooperativa	Avantva Coop	Fet a la Conca	Fundació la Plana
Econòmica	Generació d'ocupació de qualitat	“Treballen 35 hores setmanals, cobrem tots igual [...] intentem que l'ambient de treball sigui còmode, a nivell humà, de cures, de conciliacions ; les treballadores decideixen quan fan vacances”	“L'obrador no té un horari fixe perquè els projectes puguin acomodar-lo a les seves necessitats i a les de la seva família [...] L'autoocupació és primordial però es valora molt la possibilitat d'incorporar més gent del poble”	“Tots els treballadors són de la Conca i s'intenta que tota la part humana sigui d'aquí”	“ Tots treballem aquí , això no vol dir que hi treballem legalment, no hi ha ningú que visqui aquí i treballi fora ”
	Distribució de beneficis en funció del treball i no de l'aportació de capital	“ No distribuïm beneficis perquè necessitem fer moltes inversions”	“No hi ha distribució de beneficis”	“Des de que hem començat no hi hagut benefici pels socis tret de la compra dels seus productes, només que hi hagi una mica de benefici es torna a invertir per la cooperativa”	“Tots els que vivim i treballem aquí, rebem una aportació al mes per les despeses particulars de cadascú, tot el que no es dona als individus va per la fundació”
	Generació de mercat social i territorial		“L'obrador acollirà diferents projectes i s'oferiran productes de petits productors, artistes, artesans, etc.”.	“La cooperativa permet llençar els productors petits endavant i que venguin els seus productes”	
	Oferta de productes	“Tenim una secció de treball que	“S'ofereix un producte	“Tenim una agrobotiga i la	“Hi ha tres branques; la Plana és un

	i/o serveis locals i de proximitat	és la que executa les obres i construcció i una secció de treball que porta el Refugi i la formació [...]. El Refugi ofereix allotjament de persones, quan hi hagi alumnes, s'hospedaran allà, però té vida pròpia, a l'estiu es prioritza l'estada de persones”	cosmètic propi i altres productes de marxandatge [...]. S'ofereix tot el servei de l'obrador (compartir MP, tècnic avaluador, seguiment de lots, elaboració, assessorament tècnic), producció a tercers, venda al públic i tallers”	botiga online [...] es fa repartiment a tot Catalunya però a la Conca l'enviament és gratuït [...] La capacitat de producció és baixa , ja que la majoria de productors són petits”	lloc de formacions, d'acollida de persones que venen a fer reunions, treballs terapèutics, etc. [...], acompanyament a persones que estan passant per moments difícils [...] i la tercera pota és la de cultura , es fan jornades, celebracions, etc.”
	Desenvolupament d'activitats arrelades al territori	“El Refugi té una aula i un taller i s'està fent un centre de formació . Ens hem associat amb una altra cooperativa per impartir certificats de professionalitat i FPO dual [...]. Farem formació ocupacional de persones aturades, per captar gent al món rural, oferir oportunitats laborals i donar sortida a la gent que queda despenjada del sistema educatiu i ensenyar un ofici de muntanya adaptant la formació als temps moderns”		“S'han ajuntat varis productors de diferents sectors alimentaris que volen donar a conèixer la gastronomia i els productes de la Conca de Barberà”	“Organitzem jornades d'activitats i propostes culturals , tenim final d'any, començament d'any, etc. És obert a tothom però últimament la gent del territori hi participa més”
	Primacia del valor de l'activitat que es desenvolupa per sobre de l'afany de lucre	“Treballem a hores, no posem un increment de plusvàlua sobre la feina, els beneficis que hi ha són molt petits i van destinats a inversions per millorar			“La riquesa no és només el diner”

		L'activitat de la cooperativa. Si hi haguessin més beneficis es destinarien a abaratir el preu de les cases de les sòcies”			
Social i cultural	Adrecen una problemàtica col·lectiva	“L’objectiu de l’entitat és revitalitzar el poble d’Envall i intentar trobar un model sostenible i solidària de rehabilitació de pobles abandonats des de l’ESS”	“Sorgeix d’una iniciativa personal de poder conciliar la vida laboral i la vida familiar, [...] trobar una feina que sigui flexible amb els horaris escolars i les tasques que has de fer amb els fills és molt complicat” “ unió de dones per assolir la conciliació laboral”	“Donar a conèixer la gastronomia i els productes de la Conca de Barberà	
	Intercooperació amb altres entitats del sector	“Vam formar part del grup promotor de la XES de l’Alt Pirineu [...], amb les poques cooperatives que hi ha aquí dalt hi col·laborem, som sòcies de Coop57, hem fet coses amb la Dinamo, però hi ha poques coses”	“ Col·laborem amb altres associacions de Lleida. Una és una associació de criança, Llavors de Vinçle [...], també col·laborem amb Osmon, una ONG que parla de la reforestació, i com a pagesos de la zona col·laborem amb producte de proximitat, intentem tenir molta xarxa ”	“La pròpia raó de ser de l’entitat és la intercooperació amb diferents productors locals i igualment col·laborem amb altres entitats i fires del territori”	“Amb la gent que ha tingut iniciatives col·lectives del territori hi estem vinculats. No hem organitzat conjuntes [...] En diferents moments hem anat organitzant coses amb altres col·lectius però sobretot de Barcelona, no del territori”
	Aliança amb l’administració local	“Des de l’administració pública no es comprèn el projecte ni el que són les cooperatives”	“ No tenim massa contacte perquè no hi ha un interès per l’administració, llavors és difícil”	“Som molt visibles per les administracions de la Conca i sempre que hi ha fires o coses així ens ho fan saber”	“Amb l’Ajuntament mantenim un bon tracte , ens comuniquem amb la regidoria de cultura, ens tenen en compte, ens consideren ”

	<p>Principis basats en l'equitat de gènere, el respecte a la identitat cultural, la sostenibilitat de la vida, entre d'altres</p>	<p>“La perspectiva de gènere la tenim molt en compte, som 3 treballadores dones i 4 homes, el consell rector és paritari, però per militància política pròpia això es dona per suposat [...] som tan poca gent que no té sentit fer un protocol de gènere, tendim a ser pràctics”</p>	<p>“Ens associem als protocols de la Generalitat. El tema de les cures també és molt important sobretot quan sorgeixen problemes”</p>	<p>“Les treballadores són dones, al consell rector hi ha paritat, dels socis hi ha 5 noies i 11 nois [...] No ens hem trobat amb cap problema en aquest sentit ni tampoc hi ha cap diferència”</p>	<p>“Mai hi ha hagut cap conflicte, tenim una gran capacitat de diàleg, respecte, cooperació, que són els valors fonamentals del projecte. La paraula que li posem és que mai no hi podrà haver aquella persona que maltracti una altra”</p> <p>“Vam començar acollir persones immigrants sense papers i tampoc mai hi ha hagut cap conflicte, sempre hem considerat a l'individu com a individu independentment del gènere, l'ètnia, etc.”</p>
	<p>Governança democràtica</p>	<p>“Som assemblearis, democràtics i anticapitalistes [...] a nivell legal tenim un consell rector però l'òrgan de decisió és l'Assemblea General. El dia a dia de la presa de decisions concretes està sectoritzat pels tipus de treballs que es fan (construcció, refugi) i és molt dinàmic”</p>	<p>“Cada part de la cooperativa ha de ser autogestionada, hi ha diferents comissions segons les necessitats que sorgeixen, és un model col·laboratiu i assembleari”</p>	<p>“Tenim el consell rector i l'assemblea de socis, fem dues reunions anuals amb l'assemblea i el consell rector és reuneix mínim 4 vegades a l'any. Al ser pocs, hi ha moltes decisions que es prenen a diari per vies instantànies com el WhatsApp. Qui pren les decisions és el gerent i després es traspasa al consell rector”</p>	<p>“Nosaltres tenim un patronat que vetlla perquè els objectius es portin a terme per veure si anem orientat, però a nivell de gestió diària qui pren les decisions és la comunitat. La presa de decisions és assembleària i per consens, les coses es decideixen conjuntament [...] les tasques que s'ha de fer si o sí de manteniment ens les repartim i després hi ha tasques individualitzades en funció de l'interès de cadascú”</p>
	<p>Compromís amb la</p>		<p>“Anualment s'organitzen</p>	<p>“Fem moltes coses, estem a la</p>	<p>“Vam rehabilitar una ermita</p>

	comunitat i conservació i promoció d'aquesta		unes jornades per explicar el que s'està fent i també tallers de cosmètica “L'edifici de l'obrador és un bé d'interès local ”	setmana medieval , a concerts a Poblet, els pobles tenen clar que defensem el producte del territori i ens demanen que fem molts serveis; la majoria d'associacions, clubs i administracions compten amb nosaltres ”	romànica , la vam refer respectant com es feia abans i amb molta cura”
Mediambiental	Foment d'energies renovables i la transició energètica	“El Refugi és una instal·lació solar aïllada, no depenem de la companyia elèctrica”	“L'obrador fa servir energies renovables, aerotèrmica i es contractarà una empresa d'energies verdes. L'edifici és molt eficient perquè està fet de tàpia i hi ha una inèrcia tèrmica molt gran”		“Hem demanat una subvenció per posar una caldera de biomassa , per deixar el propà enrere; també tenim les plaques fotovoltaïques des de fa un any i mig”
	Respecte del medi ambient	“Generem residus, necessitem el transport privat però mantenim el territori”	“Gairebé no es generen residus”	“Com no som productors l'impacte que tenim és sobretot a la botiga, tot el que són bosses, caixes, etc. és de cartró i materials reciclats , intentem tenir l'impacte més baix”	“S'ha fet intervencions molt curoses dels boscos, s'ha netejat i tenim un pla de millora i gestió forestal. Som un finca considerada ecològica ”
	Promoció de l'economia circular	“ Amb els residus orgànics fem compostatge a l'hort del refugi”	“S'intercanvia oli usat per sabó reciclat , d'aquesta forma tothom es responsabilitza del seu propi residu”		“Ara que tenim la caldera de biomassa ens agradaria poder cremar matèria que traiem del bosc, per poder tancar el cercle”

			“Es fan servir envasos de vidre que permetin ser reciclats”		
	Producció i distribució ecològica i sostenible	“Fem bioconstrucció , intentem treballar més amb calç que amb ciment i amb materials naturals , intentem que els productes siguin de quilòmetre zero. Tenim una manera de construir molt basada en la disminució del consum energètic ”	“Les matèries primeres que no són de proximitat s’adquireixen a través d’una demanda conjunta que pugui abastir durant almenys mig any”	“La logística la porta RV, no tenim capacitat econòmica ni de personal per tenir una logística pròpia ”	“Els conreus són sense químics i estan certificats com ecològics [...] Estem fent un bosc comestible, amb arbres fruiters, l’horta és ecològica , etc.”

Font: Elaboració pròpia